

UNKARILAINEN KULTTUURI

**Matleena Kotiranta
Petra Pohjavirta
Jutta Gorski
Projektityö
Merikarvian lukio
25.2.2009**

Arkkitehtuuri	3
Kuvataide	3
Elokuva.....	4
Muotoilu ja taidekäsiö	5
Kirjallisuus	5
Musiikki	6
Tanssi ja teatteri	6
Juhlapyhät	7
Uudenvuodenaatto (Szilveszter) - 31.12.....	7
V. 1848 vallankumouksen ja Unkarin vapaussodan muistopäivä (Március) - 15.3.	7
Pääsiäinen (Húsvét) ja Helluntai (Pünkösöd).....	7
Unkarin tasavallan kansallispäivä (augusztus huszadika) - 20.8.....	8
Unkarin kansannousun muistopäivä (Az 1956-os forradalom emléknaja) - 23.10.....	8
Pyhäinpäivä (Mindenszentek)	8
Mikulás-päivä - 6.12.....	8
Joulu (Karácsony).....	8
Uskonnot	9
Kieli	9
Tiedotusvälineet	9
Lehdet	9
Televisio ja radio	9
Unkarin tieteen saavutuksia.....	10
Nähtävyyksiä Budapestissä	11
Linnavuori.....	11
Unkarin parlamenttitalo.....	12
Sankarien aukio	13
Unkarin kansallismuseo	13
Pyhän Tapanin tuomiokirkko.....	13
Unkarin valtionoppera (Budapestin oopperatalo).....	14
Géllert-vuori ja Géllertin kylpylä.....	14
Lähteet	15

Arkkitehtuuri

Valtaosa Unkarin rakennustaiteen tunnetuimmista kohteista on rakennettu Itävalta-Unkarin kaksoismonarkian vuosina 1800- ja 1900-luvun taitteessa, esimerkiksi Miklós Yblin suunnittelema Oopperatalo ja Gustave Eiffelin suunnittelema Läntisen rautatieaseman teräshalli.

Vuonna 1896 järjestetyn unkarilaisten maahantulon 1000-vuotisjuhlan kunniaksi valmistuivat mm. Andrásy-kadun yhtenäinen bulevardimiljö ja sen alla kulkeva manner-Euroopan vanhin, edelleen toiminnassa oleva maanalainen. Kaupunginpuisto (Városliget) ja siellä sijaitseva Vajdahunyadin linna, samoin uusgotiikkaa edustava Imre Steindlin vuosina 1884-1904 valmistunut Parlamenttitalo. Myös monien matkailijoiden ikuistama Sankarten aukio (H sök tere) sekä aukion molemmin puolin sijaitsevat Taidehistoriallinen museo sekä Ő Taidehalli ovat valmistuneet em. juhluvuoden kunniaksi.

Unkarilaisen jugendin kauneimpia edustajia ovat pääkaupungissa Ödön Lechnerin vuosina 1893-97 valmistunut Taideteollinen museo, sekä mm. Szegedin ja Kecskemétin kauniit keskustarakennukset. Unkarilaisessa jugendtaiteessa kansataiteen motiiveja käytetään niin sisä- kuin ulkotiloissakin, rakennusmateriaaleista suosittuja ovat keramiikka- ja emalilaatat.

Unkarin nykyarkkitehtuurin keskeisimpiä nimiä ovat Sevillan maailmannäyttelyn Unkarin paviljongin vuonna 1992 suunnitellut orgaanisen arkkitehtuurin guru Imre Makovecz ja Hannoverin maailmannäyttelyn Unkarin paviljongin vuonna 2000 suunnitellut György Vadász. József Finta on suunnitellut valtaosan 1980- ja 90-luvuilla rakennetuista Budapestin keskustan toimistorakennuksista sekä uusista hotelleista (mm. Inter-Continental, Corvinus Kempinski, Taverna)

Kuvataide

Itävallan hallinnon aikana Unkarin kansallinen identiteetti purkautui erityisesti Habsburgeja vastaan käydyn ja hävityn vuoden 1848 vapaussodan jälkeen ensisijassa juuri kuvataiteissa. Historialliset maalaukset puhuttelivat aikalaisia koskettavasti.

Seuraavan sukupolven realismia edustava unkarilaisten rakastama taidemaalari oli kiehtovasta värienkäytöstä ja ilmaisun voimasta tunnettu Mihály Munkácsy. Hänen töitään on sijoitettu mm. Unkarin Parlamenttitalon juhlatiloihin.

Impressionisteista monen unkarilaisen mielitaiteilija on eittämättä Pál Szinyei-Merse, jonka huoleton, ilottelevan tasapainoinen Kevätretki-maalaukset on julisteena tai postikorttina päätyneet varmasti myös monille matkamuistoksi. Merkittävä ja omaperäinen, kaikkien koulukuntien ulkopuolella elänyt taiteilija oli Tivadar Koszta Csontváry, joka loi suurikokoisia, usein tunnelmaltaan eksoottisia monumentaalisia kompositioita. Hänen museonsa sijaitsee Etelä-Unkarissa, Pécsissä.

1910- ja 20-luvun avantgarden edustajista mainittakoon Lajos Kassák ja László Moholy-Nagy, joiden tuotannosta ja aikakaudesta kertoo parhaiten kenties se, että he olivat omalla ajallaan paremmin tunnettuja ulkomailla kuin kotimaassaan Unkarissa. Niin ikään Unkarin rajojen ulkopuolella, Pariisissa valtaosan elämäntyöstään joutui tekemään myös konstruktivismiin ja opartin merkittävin unkarilaisedustaja Victor Vasarely.

Elokuva

Ensimmäinen unkarilaiselokuva *Tanssi* valmistui jo vuonna 1901, ja elokuvia valmistettiin maassa paljon aina sotavuosiin asti. Sodan jälkeen ensimmäinen merkittävä, kansainvälistäkin huomiota saanut elokuva oli Géza Radványin vuonna 1947 valmistunut jossain Euroopassa, joka humanilla tavalla kertoo sodan jälkeen vanhemmistaan eroon joutuneista lapsista.

Unkari on tunnettu elokuvamaa. Tästä ansio kuuluu erityisesti [Miklós Jancsó](#)lle, ehkä kaikkien aikojen tunnetummalle unkarilaisohjaajalle joka nosti maansa elokuvan kansainväliseen tietoisuuteen 1960-luvulla. *Miehet ilman toivoa* (1966) joka on valittu unkarin parhaaksi elokuvaksi, *Punaiset ja valkoiset* (1967), *Hiljaisuus ja huuto* (1968) sekä *Punainen psalmi* (1971) ovat elokuvia, joissa Jancsó käsitteli maansa väkivaltaista historiaa. Elokuvien taustoina olivat niin [Itävalta-Unkarin](#) sisäiset ristidiidat kuin myös ensimmäinen ja toinen maailmansota.

Jancsón elokuvat on tyypillisesti kuvattu cinemascope-versioina ja leikkauksia niissä on harvinaisen vähän. Laajakuvakamera seuraa ihmisiä, zoomaa pieniin yksityiskohtiin ja vetäytyy lopulta laajaan panoraamakuvaan taustana Unkarin pusta. Näin ollen elokuvanhistorioitsien piirissä aavaa puutonta pustaa kutsutaankin "jancsolaiseksi maisemaksi". Jancsó oli vieraana [Sodankylän](#) elokuvajuhlilla 2002. Jancsón lisäksi toinen merkittävä unkarilainen elokuvaohjaaja on [István Szabó](#), joka tuli erityisesti tunnetuksi [Klaus Mann](#)-filmatisoinnista *Mephisto* (1981). Se on yhä ainoa Oscar-palkinnon saanut unkarilainen elokuva. Pääosaa, traagista natsien nurjertamaa teatterinäyttelijää elokuvassa esitti [Klaus Maria Brandauer](#), jolle *Mephisto* merkitsi kansainvälistä tähteyttä. Brandauerin kanssa Szabó teki vielä elokuvat *Eversti Redl* (1985) ja *Hanussen* (1989), joiden jälkeen hän päätyi tekemään kansainvälisiä menestyselokuvia yhdessä [Ralph Fiennesin](#), [Harvey Keitelin](#) ja [Jeremy Ironsin](#) kanssa.

Unkarissa on myös syntynyt ja uransa aloittanut elokuvaohjaaja Manó Kertész Kaminer, josta myöhemmin tuli amerikkalainen menestysohjaaja [Michael Curtiz](#). Hänen lisäksi Unkarista on noussut useita näyttelijöitä Hollywoodin tähtitaivaalle, kuten [Bela Lugosi](#) ja [Zsa Zsa Gabor](#)

Unkarin elokuvatuotanto valtiollistettiin kesällä 1948. Alkuvaiheen "uuden aikakauden" poliittisten päämäärien keskeiseksi välineeksi valmistuneiden stereotyyppisten filmien jälkeen tuotanto elpyi ja unkarilaisfilmit saavuttivat uudelleen myös kansainvälistä mainetta, esimerkkinä mainittakoon Zoltán Fábriin vuonna 1955 ohjaama iki-ihana *Karuselli* (Korhinta), jonka naispääosassa oli Unkarin elokuvan yhä edelleen rakastetuimpiin näyttelijöihin kuuluva Mari Töröcsik.

Vuoden 1956 kansannousun jälkeen unkarilaisohjaajat suuntasivat katseensa maan historiaan ja tuona aikana valmistuikin paljon mestarillisia unkarilaisklassikkojen filmatisointeja.

Unkarilaista henkiinjäämishuumoria parhaimmillaan edustaa Márton Keletin vuonna 1965 ohjaama klassikkokomedia *Korpraali joukkueineen* (*A tizedes, meg a többiek*), joka kertoo sotavuosien koettelemuksista pienen ihmisen näkökulmasta.

Erinomaisten unkarilaiselokuvien ja hyvän kansainvälisen filmitarjonnan nautintoa rajoittaa Unkarissa se, ettei elokuvia yleensä tekstitetä, vaan ne jälkiäänitetään - tosin huolella. Tekstitetyt elokuvat ovat edelleen poikkeuksia ohjelmistossa, niistä on erillinen merkintä elokuvaohjelmistossa.

Muotoilu ja taidekäsite

Maailmanlaajuisesti kenties parhaiten tunnettu unkarilaisen taideteollisuuden ala on posliinivalmistus. Herendissä posliinivalmistus käynnistyi 1800-luvun loppupuolella; Vilmos Zsolnay puolestaan perusti Pécsiin edelleenkin toiminnassa olevan perinteikkään Zsolnayn posliinitehtaan. Unkarilaisen tekstiilitaiteen alalta on mainittava gobeliinitekniikan mestari Noémi Ferenczy. Keramiikkataiteilija Margit Kovácsin, viehättäviin, lempeisiin keramiikkatöihin voi tutustua taiteilijan nimeä kantavassa galleriassa Szentendressä.

1950-luvun muotoilun klassikkona voidaan pitää vuonna 1952 valmistunutta Ikarus 55 -linja-autoa, jonka ansiosta György P. Horváthin nimi tunnetaan laajalti Unkarin rajojen ulkopuolellakin.

1970-luvulla aloitti muotoilijan uransa Erno Rubik (1944-), jonka suunnittelema Rubikin kuutioita ja muita loogisia pelejä pyöriteltiin muutamia vuosikymmeniä myöhemmin jo kaikkialla maailmassa.

Viime vuosikymmeninä Unkarin taideteollisuus on merkittävien teknologisten muutosten ansiosta muuttunut paljon. Lasi-, tekstiili- ja keramiikkataiteilijat ovat omaksuneet elementtejä kuvataiteesta, ja perinteisen taideteollisuuden sijasta on pyritty vastaamaan myös teollisen muotoilun haasteisiin. Uusia raikkaita suuntauksia on havaittavissa mm. koru- ja vaate-suunnittelijoiden tuotannossa.

Kirjallisuus

Unkarin vanhin kirjallisuus on latinankielistä, valtaosin uskonnollista. Vanhin unkarinkielinen suorasanaisten teksti on noin vuodelta 1200 peräisin oleva Ruumissaarna (Halotti Beszéd), varhaisin käsikirjoituksena säilynyt runo puolestaan Muinaisunkarilainen Marian itku (Ómaggyar Máriásiralom) noin vuodelta 1300.

Unkarin 1500-luvun kirjallisuudesta mainittakoon mm. sensuelleista rakkausrunoistaan tunnettu renessanssirunoilija Bálint Balassi sekä barokkikaudelta Miklós Zrínyi, jonka eeposrunoelma Szigetin tuho (Szigeti veszedelem) kertoo turkkilaisylivoimaa uhmanneista unkarilaissankareista.

Unkarilaisryiikan huippua edustaa 1848-49 vapaustaistelussa kaatunut runoilija Sándor Pet fi ő. Isänmaallisen ohjelmanjulistuksensa, Kansallislaulun, ohella Pet fi tunnetaan ő perheestä, unkarilaisesta luonnosta ja maisemasta kertovista tunnelmarunoistaan sekä saturunoelmastaan János-sankari.

1800-luvun draaman mestareista mainittakoon Imre Madách. Hänen pääteoksensa on ihmiskunnan historian läpileikkaus, Ihmisen murhenäytelmä (Az ember tragédiája), jota esitetään edelleen säännöllisesti unkarilaisnäyttämöillä.

Unkarilaisrunoilijoista on mainittava myös Eino Leinon aikalainen Endre Ady, symbolisti, jonka myyttilliset kansanlaulujen rytmikalle ja säerakenteille rakentuvat runot kertovat usein suhteesta Jumalaan. Ady tunnetaan myös rakastetulleen kirjoittamistaan Léda-runoista.

Omaelämäkerrallisesta runsaasta tuotannostaan tunnettu Sándor Márai kuuluu tämän hetken kansainvälisesti tunnetuimpiin ja eniten käännettyihin unkarilaiskirjailijoihin.

Nykykirjailijoista mainittakoon vuonna 2002 Nobelin kirjallisuuspalkinnon saanut Imre Kertész (1929-), jonka tuotannosta keskeinen osa on luettavissa myös suomeksi Outi Hassin käännöksinä. Suomen kielellä voi tutustua Unkarin nykykirjallisuuden edustajien, Péter Ezterházyin (1950-) ja Péter Nádasin (1942-) tuotantoon. Unkarin nykykirjailijoista tunnetuimpia ovat Péter Esterházy, Sándor Márai, Péter Nádas sekä vuonna 2002 Nobelin kirjallisuuspalkinnon voittanut Imre Kertész.

Heidän teoksensa ovat menestyneet myös Unkarin rajojen ulkopuolella, etenkin Keski-Euroopassa, jossa Márait ja Kertésziä arvostetaan jopa varauksettomammin kuin Unkarissa.

Unkarin kirjallisuuden klassikoita tunnetaan Unkarin ulkopuolella varsin vähän. Tunnettuja ovat mm. paronitar [Emma Orczyn Punainen neilikka](#) sekä [Ferenc Herczegin](#) romaanit, esim.

Gyurkovicsin tytöt. Unkarilaiset ovat perinteisesti arvostaneet runoutta enemmän kuin proosaa, ja useimmat klassikkokirjailijoista olivatkin ennen kaikkea runoilijoita. Kuuluisimpia runoilijoita ovat [Sándor Petfi Ö](#), [János Arany](#), [Endre Ady](#), [Mihály Babits](#), [Dezs Kosztolányi Ö](#), [Attila József](#) ja [János Pilinszky](#). Muita merkittäviä kirjailijoita ovat [Zsigmond Móricz](#) ja [Gyula Illyés](#).

Musiikki

Romantiikan suurimpana unkarilaissäveltäjänä tunnetaan Ferenc (Franz) Liszt, vaikka hän elikin suuren osan elämästään synnyinmaansa rajojen ulkopuolella. Ferenc Liszt perusti Budapestin Musiikkiakatemiaan vuonna 1875. Hänen sävellyksistä mainittakoon mm. Faust-sinfonia sekä Unkarilaiset rapsodiat 1-9.

1900-luvun kaksi suurinta säveltäjänimeä olivat Béla Bartók (1881-1945) sekä Zoltán Kodály (1882-1967), jotka kumpikin käyttivät unkarilaista kansanmusiikkia oman luovan säveltuotantonsa innoittajana. Kodály saavutti mainetta myös pitkällä ja ansiokkaalla musiikkipedagogisella toiminnallaan. Hänen sävellyksiään ovat mm. vokaaliteos Psalmus Hungaricus vuodelta 1923 ja laulunäytelmä Háry János vuodelta 1926. Béla Bartókin runsaasta sävellystuotannosta mainittakoon mm. hänen ainoaksi oopperakseen jäänyt Ritari Siniparran linna vuodelta 1910.

Nykysäveltäjistä kansainvälisesti tunnettuja mestareita ovat mm. György Kurtág (1926-) ja György Ligeti (1923-). Suomessakin tunnettuja unkarilaismuusikoita ovat mm. pianistit Zoltán Kocsis (1952-) ja András Schiff (1953-).

Unkarilaisen maailmanmusiikin tunnetuimpia nimiä ovat Muzsikás-yhtye sekä Márta Sebestyén. Vuonna 1969 perustettu Kaláka-yhtye on viihdyttänyt kuulijoitaan jo useammassa sukupolvessa. Heidät tunnetaan unkarilaisten runoilijoiden tuotannolle perustuvista sävellyksistään ja nerokkaista sovituksistaan. Unkarin tunnetuimpia säveltäjiä ovat muun muassa lapsinero ja pianovirtuoosi [Franz Liszt](#),

historiallisia oopperoita säveltänyt [Ferenc Erkel](#) sekä erityisesti [György Ligeti](#), jonka sävellykset pääsivät [Stanley Kubrickin](#) elokuvien (*2001:Avaruusseikkailu* 1968, *Hohto* 1980, *Eyes Wide Shut* 1997) myötä suuren yleisön tietoisuuteen.

Muita tunnettuja säveltäjiä ovat etnomusikologit [Zoltán Kodály](#) ja [Béla Bartók](#) sekä yhä elossa oleva [György Kurtág](#).

Tanssi ja teatteri

Unkarin Kansallisteatteri sai Tonavan Pestin puoleisesta rannasta uudet nykyaikaiset tilat keväällä 2002. Repivän rakennusvaiheen ja pitkien kiistojen jälkeen teatterin johtoon nimettiin Tamás Jordán, joka on johtajakaudellaan painottanut teatterin ohjelmapolitiikassa unkarilaisen draaman asemaa.

Sekä suomalaisnäyttelijöille että vierailunäyttäjien kautta myös -katsojille tunnetuin unkarilaisteatteri lienee Euroopan Teatteriunioniin kuuluva Katona József -teatteri, jonka pitkäaikainen pidettynä johtajana toimii Gábor Zsámbéki.

Unkarin musiikkiteattereista ylivoimaisesti arvostetuin on ilta illan jälkeen täysille katsomoille esiintyvä Andrásy-kadulla toimiva Valtionoppera sekä vastikään kunnostettu operetteja ja musikaaleja ohjelmistossaan pitävä Budapestin Operettiteatteri.

Maaliskuussa 2005 Unkarin Kansallisteatterin tuntumaan avatussa uudessa Taiteiden palatsissa on konserttisalin ja nykytaiteen museon ohella tilat myös Kansalliselle Tanssiteatterille, jolla ei kuitenkaan ole omaa pysyvää henkilökuntaa, vaan teknisestäkin maailman huippuluokkaa edustavissa tiloissa esiintyy vierailevia seurueita.

Tanssitaidetta on Budapestissä mahdollisuus seurata myös Linnavuoren Tanssiteatterissa sekä nykytanssia myös esim. Nykytaiteiden keskus Trafóssa sekä MU-teatterissa.

Juhlapyhät

Uudenvuodenaatto (Szilveszter) - 31.12.

Lisätietoa unkarilaisjuhlista Outi Hassin kirjoittamasta ja Anna Makoveczin kuvittamasta oppaasta Karnevaalitunnelma, ilotulitukset ja torvet kuuluvat unkarilaisenkin uudenvuodenaaton tunnelmaan. Vuoden vaihtuessa pysähtytään kuitenkin vauhdikkaimmissakin juhlissa ja kuunnellaan tai lauletaan yhdessä Unkarin kansallislaulu ja vasta tämän jälkeen korkataan kuohuviinipullot. Uudenvuodenaattona jatkuvasti kuuluva toivotus on BUÉK!, lyhennys sanoista Onnellista uutta vuotta!

V. 1848 vallankumouksen ja Unkarin vapaussodan muistopäivä (Március) - 15.3.

Euroopan hullun vuoden 1848 käynnistämä vallankumousaalto eteni Pariisista myös Pest-Budaan. István Széchenyin johtamat uudistuspoliitikot korostivat ajan hengen mukaisesti, että kansan itsenäistyminen vaatii omaa kieltä ja vahvaa kulttuuria. Kun maltillislinjan kannattajat eivät päässeet toivottuihin tavoitteisiin, Lajos Kossuthin johtamat radikaalit ottivat ohjat käsiinsä ja julistivat 12-kohtaisen ohjelman "Mitä Unkarin kansakunta toivoo".

Listan pääkohtia olivat mm. lehdistönvapaus, unkarilainen hallitus ja maaorjuuden lakkauttaminen. Vallankumouksen lähtölaukaus tapahtui tarinan mukaan Kansallismuseon portailta, jossa nuori runoilija Sándor Pet fi lausui Kansallislaulu-runonsa. ő

Juhlallisuudet alkavat lipunnostolla Parlamenttitalon edessä. Muistopäivän muut juhlallisuudet keskittyvät nykyäänkin Kansallismuseon ympärille sekä runoilija Pet fin patsaalle. Unkarilaiset ő koristautuvat juhlapäivänä puna-valko-vihreillä vallankumoussokardeilla.

Pääsiäinen (Húsvét) ja Helluntai (Pünkösd)

Kristillisten kirkkokuntien vapaapäiviä ovat suomalaisesta tavasta poiketen vain pääsiäissunnuntai ja -maanantai. Pitkänperjantain perinteisiin kuuluvat mm. paasto ja passioesitykset kirkkoissa. Paasto päättyy pääsiäislauantaina katolisen kirkon messuun ja ristisaattoon. Pääsiäisen pääjumalanpalvelus on sekä katolisilla että protestanteilla pääsiäissunnuntaina.

Lasten perinteisiin kuuluvat pääsiäispuput ja -munat löytyvät usein pihalta heinillä peitetyistä pesistä. Pääsiäismaanantain vanha hedelmällisyysriitti, tyttöjen ja naisten kasteluperinne elää edelleen vahvana. Aiemmin kylän miehet ja pojat kastelivat tytöt kaivosta ämpärillä nostetulla

vedellä, nykyään sentään kevyemmin hajuvesisuihkauksella. Palkkioksi hedelmällisyyden vuodeksi eteenpäin turvaavasta kastelusta ja runosta pojille annetaan maalattuja munia, isommille usein myös viinaryyppy.

Perinteiset helluntain viettotavat liittyvät uskonnollisen merkityksen ohella kevään voittoon ja kesän alkuun. Talonpoikaiskulttuurissa helluntai on ollut parinhaun kiihkeintä aikaa, jolloin ennen kiireisen viljelykauden alkua järjestettiin juhlia ja tansseja. Helluntaimaanantai on Unkarissa vapaapäivä.

Unkarin tasavallan kansallispäivä (augusztus huszadika) - 20.8.

Tasavallan kansallispäivään liittyy Unkarin kuningaskunnan perustajan, vuosina 975-1038 eläneen kuningas Tapani I Pyhän (Szent István) muistopäivä, jolloin juhlitaan yleisemmin myös Unkarin tuhatvuotista valtiohistoriaa. Elonkorjuuajan loppuun osuva juhlapäivä on vanhastaan liitetty myös uuden leivän juhlaan.

Juhlaan liittyy aamupäivällä Parlamenttitalon edessä tapahtuva lipunnosto ja uusien upseerien valan vannominen ja Tonavan vesi- ja ilmaparaati. Kansallispäivä huipentuu illalla Tonavan rannassa järjestettävään suureen ilotulitukseen.

Debrecenissä kansallispäivää juhlitaan kukkarnevaalilla.

Unkarin kansannousun muistopäivä (Az 1956-os forradalom emléknaja) - 23.10.

Unkarin juhlapäivistä nuorin on Kansannousun muistopäivä, jota juhlitaan paitsi vuoden 1956 muistojuhlana, myös Unkarin vuonna 1989 tapahtuneen tasavallaksi julistautumisen juhlaan.

Juhla alkaa muiden valtiollisten juhlien tapaan lipunnostolla Parlamenttitalon edessä, iltapäivällä siirrytään Uudelle hautausmaalle, jossa lasketaan muistoseppeleet palstalle 301 aikoinaan nimettömiin hautoihin haudatuille kansannousun uhreille. Juhlapäivän symboli on kansannousun aikana käytetty "reikälippu", josta tuolloin oli leikattu pois stalinistinen vaakuna.

Pyhäinpäivä (Mindenszentek)

Pyhäinpäivänä kaikissa unkarilaisperheissä muistetaan vainajia, haudat kunnostetaan ja niille viedään kukkia ja kynttilöitä.

Mikulás-päivä - 6.12.

Lasten pikkujoulujuhlamainen Mikulás-päivä ei ole virallinen vapaapäivä, mutta ansaitsee paikkansa juhlapäivien listassa. Aiemman perinteen mukaan piispanpukuinen Mikulás (Pyhä Nikolaus) kiersi tänä päivänä lasten luona kuulustellen, osaavatko he ulkoa rukouksensa. Mikulásin rinnalla kulkeva sarvekas Krampusz-paholainen pelotteli vievänsä laiskat ja pahantapaiset lapset mukanaan.

Nykyinen perinne on sekoitus vanhaa ja uutta: illalla ikkunaan asetetuista lasten saappaista löytyy aamulla makeisia, pikkulahjoja ja joskus myös Krampuksen tuoma risukimppu.

Joulu (Karácsony)

Unkarilaisen joulun vietto ei suuresti poikkea suomalaisesta joulusta: koti siivotaan ja koristellaan, sisään kannetaan joulukuusi. Joulukuusi koristellaan kuitenkin usein lapsilta salaa, ja joulupukin sijasta lahjat kuusen alle tuovat Jeesuksen lähettämät enkelit. Joulukuusi koristellaan aina suklaamakeisilla (szaloncukor), jotka on käärittä valkoiseen silkkipaperiin ja värikkääseen hopeapaperiin.

Joulun pääruoaksi nautitaan usein kalaa tai kalkkunaa, jälkiruoaksi nautitaan saksanpähkinällä tai unikkotahnalla täytettyä beigli-leivonnaista.

Joulupäivä ja Tapaninpäivä ovat juhlapäiviä myös Unkarissa.

Uskonnot

Enemmistö Unkarin väestöstä (54,5 %) kuuluu **katoliseen kirkkoon**; osa heistä on roomalaiskatolisia, osa **idän katolisia**. 15,9 % väestöstä on **kalvinisteja** ja 3 % **luterilaisia**. **Juutalaisia** elää Unkarissa nykyään 80 000, mutta ennen **holokaustia** heidän lukumääränsä oli 800 000. **Ateisteja** on väestöstä 14,5 %, mikä on seurausta ennen vuotta 1989 toimineen **kommunistisen hallinnon** kielteisestä suhtautumisesta uskontoihin.

Kieli

Unkarin kieli kuuluu **suomalais-ugrilaisten kielten** ugrilaiseen haaraan, ja se on ainoa **ei-indoeurooppalainen** kieli, jota puhutaan laajemmalti Keski-Euroopassa. Unkari on saanut lainasanoina vaikutteita erityisesti **turkkilaisista-**, **slaavilaisista kielistä** sekä **saksankielestä**. Unkarissa puhuttavat unkarin murteet poikkeavat toisistaan hyvin vähän.

Tiedotusvälineet

Lehdet

Unkarin tunnetuimmat päivälehdet ovat liberaali **Magyar Hírlap**, porvarillinen **Magyar Nemzet** sekä sosialistiset **Népszabadság** ja **Népszava**. Kuuluisimpiin aikakauslehtiin kuuluvat mm. kirjallisuutta ja politiikkaa käsittelevä liberaali **Élet és Irodalom**, talouslehti **Heti Világgazdaság** (HVG), porvarilliset poliittiset aikakauslehdet **Heti Válasz** ja **Demokrata**, liberaalit poliittiset aikakauslehdet **168 óra** ja **Beszélő**, naistenlehti **N k Lapja** **Ő** ja katolinen aikakauslehti **Igen**.

Televisio ja radio

Kansallisen televisioyhtiön **Magyar Televízió (MTV)** kanavien lisäksi Unkarissa on lukuisia yksityisiä televisiokanavia, kuten **ATV**, **RTL Klub**, **Minimax** ja **Duna TV**. Duna TV on ollut näistä kanavista tunnetuin Euroopan ulkopuolella, sillä tämä satelliittikanava lähettää paljon myös ulkounkarilaisille suunnattua ohjelmaa. Huhtikuussa 2006 aloitti Duna TV:n toinen kanava, **Duna TV II Autonómia**, joka on erikoistunut Euroopan maiden vähemmistöjen asioihin. Tähän tarkoitukseen sitä rahoitetaan EU-tuilla. Yleisradioyhtiön radiokanavat ovat **Kossuth Rádió** (politiikkaa, kulttuuria, kirjallisuutta), **Bartók Rádió** (klassista musiikkia) ja **Pet fi Rádió** **Ő** (viihdettä, reportaaseja, suoria lähetyksiä). Näiden lisäksi on monia eri kohderyhmille suunnattuja yksityisiä radiokanavia, kuten **Danubius**, **Sláger Rádió**, **Tilos Rádió**, **Info-Rádió** ja englanninkielinen **Radio Bridge**. TV- ja radiolupamaksut poistettiin Unkarissa vuonna 2003.

Unkarin tieteen saavutuksia

Unkarilaiset ovat ylpeitä keksinnöistään, joita ovat mm. Rubikin kuutio, äänetön tulitikku sekä epäeuklidinen geometria. Unkarista ennen toista maailmansotaa lähteneiden unkarilaisten keksijöiden aikaansaannoksiin kuuluvat lisäksi mm. hologrammi, kuulakärkikynä, vetypommin teoria sekä BASIC-ohjelmointikieli. Unkarista lähti kasvavan antisemitismin vuoksi monia juutalaisia tiedemiehiä, mm. kolme Yhdysvalloissa merkittävän uran tehnyttä matemaatikkoa: Erdős luvusta \aleph tunnettu Paul Erdős, Eugene Wigner sekä John von Neumann, eräs tietotekniikan edelläkävijöistä.

UNKARIN NÄHTÄVYYDET

Nähtävyyksiä Budapestissä

Linnavuori

Linnavuori on historiallinen paikka minkä kadut ja useat rakennukset ovat peräisin 1300-luvulta saakka, jolloin alueella asui ylimystöä ja käsityöläisiä.

Alueella sijaitsee myös Kuninkaanlinna, joka on tuhottu monesti ja aina uudelleen rakennettu viimeisen seitsemänsadan vuoden aikana. Linna onkin näyttävä sekoitus eri arkkitehtuurisia tyyliä eri aikakausilta. Alun perin goottilaista tyyliä edustavaan linnaan on myös vuosien saatossa rakennettu lisäosia. Linna toimi 1200-luvulta lähtien kuninkaiden asuinpaikkana useiden vuosisatojen ajan. Nykyään linnassa sijaitsee Nykyaiteen museo, Budapestin historiallinen museo ja Unkarin Kansallisgalleria.

Kuvassa Kuninkaanlinna

Unkarin parlamenttitalo

Budapestissä sijaitseva goottilainen parlamenttitalo on valtava ja näyttävä rakennus Tonavan rannalla. Parlamenttitalo on rakennettu 1800-luvun lopulla ja sen tarkoitus oli kuvastaa silloisen Itävalta-Unkarin valtaa ja voimaa. Arkkitehti Imre Steindl on suunnitellut tämän loisteliaan palatsimaisen rakennuksen, jonka rakennukseen ei säästetty rahaa eikä tunnettu varovaisuutta sen aikaisen pääministeri Kálmán Tisanin käskystä. Rakennuksella on pituutta kaiken kaikkiaan 268-metriä ja leveyttä sillä on 123-metriä. Rakennuksessa on yli 600 huonetta, joista yli 200 on toimistokäytössä. Sisä- ja ulkopuolella on yhteensä 242 veistoskoristetta. Ikkunoiden yläpuolella on kuninkaiden ja herttuattarien vaakunoita koristeina. Parlamenttitalo on Budapestin korkeimpia rakennuksia Pyhän Tapion kirkon kanssa.

Kuvassa Unkarin parlamenttitalo

Sankarien aukio

Budapestissä sijaitseva sankarien aukio on rakennettu vuonna 1896 unkarilaisten maahantulon tuhatvuotisjuhlan kunniaksi. Sankarien aukiolle on pystytetty monia patsaita, joista merkittävimpiä ovat 900-luvulla rakennettu kuningas Tapania esittävä patsas ja 36 metriä korkea unkarilaisten maahantuloja juhlistava patsas

Kuvassa Sankarien aukio

Unkarin kansallismuseo

Unkarin kansallismuseossa on taidetta aina 1100-luvulta nykypäivään. Kansallismuseo pitää sisällään keskiaikaista ja renessanssiajan kivitöitä, goottityylisiä puuveistoksia, paneelimaalauksia, renessanssin ja barokin ajan taidetta, veistos- ja maalaustöitä 1800 ja 1900-luvuilta ja kruunajaisesineitä.

Pyhän Tapanin tuomiokirkko

Pyhän Tapanin tuomiokirkkoa rakennettiin 55 vuotta ennen kuin se valmistui viimein vuonna 1905. Se on Budapestin suurin kirkko, ja sen kupoli kohoaa lähes 96-metrin korkeuteen. Tuomiokirkko on nimetty Tapani I:sen mukaan, joka oli Unkarin ensimmäinen kuningas.

Kirkossa säilytetään pyhäinjäännöstä jonka uskotaan olevan Tapani I:sen oikea käsi. Sitä säilytetään kappelissa pääalttarin vasemmalla puolella. Historiantutkijat eivät pidä mahdollisena etteikö jäännös olisi aito.

Arkkitehtuuriltaan tuomiokirkko on sekoitus uusklassismia ja uusrenessanssia. Kirkkoon mahtuu kaiken kaikkiaan lähes 8 500 ihmistä. Kirkon arkkitehtuurista kerkesi huolehtimaan kolme ihmistä: József Hild, Miklós Ybl ja József Kauser, jotka olivat kaikki unkarilaisia.

Kuvassa Pyhän Tapanin tuomiokirkko

Unkarin valtionoppera (Budapestin oopperatalo)

Budapestin oopperatalon on suunnitellut arkkitehti Miklós Ybl vuonna 1884 ja se on neo-renessanssityylinen. Oopperataloon järjestetään opastettuja kierroksia, joihin kuuluu musiikkiesityksiä. Oopperataloon mahtuu yhtä aikaa nauttimaan 1200 ihmistä upeista musiikkiesityksistä.

Oopperatalon rakennuskustannuksista vastasi Itävallan keisari ja Unkarin kuningas Frans Joosef. Rakennus oli päässyt vuosien aikana huonoon kuntoon ja se uudistettiin 1980-luvulla.

Géllert-vuori ja Géllertin kylpylä

Gellert-vuori, joka kohoaa lähes 130 metriin sijaitsee keskeisellä paikalla Budapestissä ja siksi paikalta onkin huikea näköala ympäri Budapestiä. Vuoren juurella sijaitsee Géllertin kylpylä. Kylpylässä on monia sisä- ja ulkoilma-altaita. Kylpylä avattiin yleiseen käyttöön vuonna 1927. Nämä ovat nimetty piispa Géllertin mukaan.

Vuorelle pääsee kiipeämään monesta suunnasta ja sen ympäri kulkee polkuja ja portaikkoja. Ylhäällä vuorella sijaitsee Gitadella-linnake, joka rakennettiin 1800-luvulla suojelemaan vieressä sijaitsevaa Linnavuorta.

Kuvassa Unkarin valtionoopperan sisätillaa

Lähteet

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Unkari#Kulttuuri>

Unkarin nähtävyyksien lähteet:

www.wikipedia.fi

<http://www.lomamatkailija.com/budapest>

<http://www.internet-cafe-guide.com/budapest-nahtavyydet.html>